56]. Залучення дітей до народних ігор, свят, обрядів і фольклору сприяє формуванню національної ідентичності та розвитку духовної культури особистості.

Таким чином, дитяча субкультура є важливим засобом соціалізації дітей дошкільного віку. Вона забезпечує формування соціальної компетентності, розвиток комунікативних умінь, засвоєння моральних норм і цінностей, становлення особистісної ідентичності та набуття досвіду соціальної взаємодії. Підтримка дитячої субкультури в освітньому середовищі закладу дошкільної освіти сприяє гармонійному розвитку дитини та її успішній інтеграції в сучасне суспільство.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Київ, 2021. 37 с.
2. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і практика. Київ : Слово, 2015. 704 с.
3. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості в дошкільному дитинстві. Київ : Освіта, 2018. 256 с.
4. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : підручник. Київ : Академвидав, 2018. 448 с.
5. Бєлєнька Г. В. Теорія і методика соціалізації дітей дошкільного віку. Київ: Університет, 2019. 312 с.
6. Огнев'юк В. О., Сисоєва С. О. Освітологія дитинства: сучасні виклики та перспективи. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 286 с.
7. Косенчук О. Г. Соціальний розвиток дошкільників у сучасному освітньому просторі. *Дошкільне виховання*. 2022. № 3. С. 5–10.
8. Литвиненко С. А. Психологія дошкільника. Київ : Каравела, 2017. 320 с.
9. Максименко С. Д. Психологія особистості. Київ : КММ, 2016. 296 с.
10. Савченко О. Я. Розвиток особистості дитини в умовах сучасного освітнього середовища. *Освіта України.* 2024. № 2. С. 12–18.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ ТЕХНІК МАЛЮВАННЯ У РОБОТІ ЗІ СТАРШИМИ ДОШКІЛЬНИКАМИ

Лілія Котюжанська, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»
Науковий керівник: Л. Є. Перетяга, докторка педагогічних наук, професорка,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR USING NON-TRADITIONAL DRAWING TECHNIQUES IN WORKING WITH SENIOR PRESCHOOLERS

Liliia Kotiuzhanska, master's student
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. *У статті обґрунтовано актуальність та педагогічні умови впровадження нетрадиційних технік малювання в освітній процес старших дошкільників. Автором розкрито сутність різноманітних художніх методів, таких як гратаж, монотипія та кляксографія, що сприяють зняттю емоційних бар'єрів і розвитку креативності. Окрему увагу приділено необхідності створення збагаченого предметно-ігрового середовища та забезпеченню системного підходу до організації творчої діяльності.*

Ключові слова: *старші дошкільники, нетрадиційні техніки малювання, педагогічні умови, творчий розвиток, креативність, художньо-естетичне виховання.*

Abstract. *The article substantiates the relevance and key pedagogical conditions for*

introducing non-traditional drawing techniques into the educational process of senior preschoolers. Special attention is paid to the need to create an enriched subject-game environment and to ensure a systematic approach to organizing creative activity.

Key words: *older preschoolers, non-traditional drawing techniques, pedagogical conditions, creative development, creativity, artistic and aesthetic education.*

Сучасний етап розвитку дошкільної освіти вимагає від педагогів пошуку нових, ефективніших підходів до виховання творчої особистості, здатної до самовираження та нестандартного розв'язання життєвих завдань. Старший дошкільний вік є особливим періодом, коли дитина вже володіє певним досвідом образотворення, але водночас потребує нових стимулів для розвитку своєї уяви та художнього смаку. Одним із найбільш дієвих засобів активізації творчого потенціалу дітей є використання нетрадиційних технік малювання, які дозволяють розширити межі звичайної діяльності та зняти емоційні бар'єри.

До проблеми впровадження нетрадиційних технік малювання в роботу з дітьми звертались К. Демчик, Т. Комарова, В. Котляр, Г. Сухорукова [3], О. Терещенко, Н. Чен [4]. Рекомендації щодо використання конкретних технік в роботі з дітьми надали Л. Лобчук, О.Половіна, Л.Полякова, В. Рагозіна, С. Чепурна, Л. Шульга [5], Н. Янчевська. Вчені О. Бас, Л. Гаращенко, О. Літіченко, С. Матвієнко, М. Нагібіна, І. Панасюк, В. Рагозіна, Л. Сукачова, В. Суржанська, Г.Сухорукова надавали методичні рекомендації щодо організації і навчання дітей рукоділлю. Однак, не зважаючи на актуальність і широке поле досліджень, проблема впровадження в роботу з дітьми дошкільного віку різних нетрадиційних технік малювання залишається відкритою, адже креативність людини породжує нові ідеї, які можна адаптувати для дітей і використати в роботі з ними.

Нетрадиційні техніки малювання передбачають використання незвичних поєднань матеріалів та інструментів, що не є класичними для звичайних занять. Для дітей старшого дошкільного віку найбільш цікавими та доступними стають такі методи, як кляксографія, гратаж, монотипія, малювання сіллю, піною для гоління, ниткографія, а також малювання за допомогою відбитків листя, овочів або підручних предметів. Використання цих технік сприяє не лише розвитку художніх здібностей, а й формуванню інтелектуальної сфери, дрібної моторики рук та психоемоційної стабільності дитини.

Кожна з цих технік має специфічний педагогічний вплив на розвиток особистості дитини:

Кляксографія – потужний інструмент розвитку творчої уяви. Суть техніки полягає у пошуку та ідентифікації знайомих образів у випадкових плямах фарби. Це стимулює асоціативне мислення та здатність дитини бачити складне у простому, що є фундаментом креативності.

Гратаж (спосіб дряпання) – техніка, що безпосередньо готує руку дитини до письма. Робота вимагає певної сили натиску на штихель або загострену паличку для процарапування зображення на підготовленій восковій основі. Це розвиває дрібну моторику, координацію рухів та вміння регулювати м'язове зусилля.

Малювання піною для гоління має виражений терапевтичний ефект. Специфічна текстура матеріалу дозволяє дитині знімати тактильну напругу та емоційні затиски. М'якість та пластичність піни створюють ситуацію психологічного розвантаження, що особливо важливо для тривожних дітей.

Монотипія – техніка отримання унікального відбитка, що вчить дітей працювати з формою та кольором у динаміці. Вона розвиває просторове мислення та вміння аналізувати симетрію, що закладає основи для подальшого вивчення математичних та природничих понять.

Важливою передумовою успішного впровадження таких методів є розуміння психолого-педагогічного впливу творчості на дитину. У віці п'яти-шести років у дошкільників активно формується здатність до аналізу та планування власної діяльності. Нетрадиційне малювання дає дітям можливість експериментувати, вивчати фізичні

властивості матеріалів та бачити миттєвий незвичний результат, що підвищує їхню самооцінку та мотивацію. Ситуація успіху, яка виникає під час створення яскравого образу навіть без володіння складними художніми навичками, є ключовим фактором психологічного комфорту дитини в закладі дошкільної освіти.

Ефективність впровадження нетрадиційних технік малювання значною мірою визначається дотриманням алгоритму «від простого до складного», що дозволяє дитині поступово нарощувати свій творчий капітал. На першому етапі доцільно пропонувати техніки, де результат досягається відносно швидко і не потребує складної координації, як-от малювання пальчиками чи долоньками, що стимулює первинний інтерес до експериментування. Наступний рівень передбачає опанування технік, що вимагають використання додаткових інструментів (ватних паличок, штампів, піпеток), де дитина вчиться трансформувати знайомі предмети в художні засоби. Завершальним етапом стає синтез декількох методів у одній роботі, наприклад, поєднання гратажу для створення переднього плану та набризку для фонового зображення, що вимагає від старшого дошкільника не лише технічної вправності, а й розвиненого композиційного мислення та здатності до попереднього планування своєї діяльності.

Наукове обґрунтування використання нетрадиційного малювання базується також на його потужному впливі на сенсорну інтеграцію та загальний психофізіологічний розвиток старших дошкільників. Робота з різними за фактурою матеріалами – вологим папером, шорсткою восковою основою, повітряною піною чи сипучою сіллю – активізує тактильні рецептори, що безпосередньо стимулює зони кори головного мозку, відповідальні за розвиток мовлення та дрібної моторики. Це створює міцний нейрофізіологічний фундамент для майбутнього навчання в школі, зокрема для опанування складних графомоторних навичок. Водночас, варіативність технік дозволяє вихователю здійснювати індивідуалізацію освітнього процесу: для гіперактивних дітей доцільно пропонувати монотипію чи малювання по вологому, що вимагає зосередженості на плинності фарби, тоді як сором'язливим дітям кляксографія допомагає вийти за межі страху «зіпсувати аркуш» і відчути радість від випадкового, але яскравого художнього результату.

Ефективність використання нетрадиційних технік безпосередньо залежить від дотримання низки педагогічних умов. Першою і однією з найважливіших умов є *створення збагаченого предметно-ігрового середовища*. Центр образотворчої діяльності в групі повинен бути наповнений різноманітними матеріалами, що стимулюють дитину до пошуку. Це можуть бути не лише фарби та олівці, а й ватні палички, зубні щітки, піпетки, природний матеріал, різні види паперу за фактурою та кольором. Важливо, щоб ці ресурси були у вільному доступі, дозволяючи дітям реалізовувати власні творчі задуми не лише під час занять, а й у вільний час.

Іншою вагомою умовою є *системність та послідовність освітнього процесу*. Використання нетрадиційних технік не повинно бути випадковим або епізодичним. Педагогу варто вибудовувати роботу за принципом поступового ускладнення: від простого ознайомлення з матеріалом до складних комбінованих робіт, де поєднуються дві або три техніки одночасно. На початкових етапах дитина опановує технічні прийоми, пізніше вчиться експериментувати з ними, і нарешті переходить до етапу творчих проєктів, де самостійно обирає засоби виразності для втілення свого унікального задуму.

Особливе значення має *інтеграція малювання з іншими видами діяльності.* Художній образ стає набагато глибшим і змістовнішим, якщо його створення супроводжується прослуховуванням класичної музики, читанням казок або обговоренням спостережень під час прогулянок. Наприклад, малювання зимового пейзажу в техніці «набризку» або за допомогою солі сприймається дитиною значно емоційніше після вивчення віршів про зиму або перегляду тематичних ілюстрацій. Такий комплексний підхід допомагає дитині побачити зв'язок між мистецтвом і навколишнім світом.

Сучасні освітні програми в тій чи іншій мірі звертають увагу на використання в роботі нетрадиційних технік. Наприклад, в програмі «Дитина» йде мова про навчання дітей

малювати не тільки на папері, а й на матерії, штучному склі, корі берези [1, с. 235]. Програма «Українське дошкілля» вже в молодшій групі рекомендує навчати дітей малюванню через відбивання соски, піпетки, зібраного паперу, клаптиків тканини [2, с.80]. А в середній групі – спонукати використовувати інноваційні техніки малювання: псевдофорт (малювання матрицями), флористика (відбивання рослин), малювання клеєм ПВА, свічкою («сліпе» малювання»), зубною щіткою [2, с.138]. У дітей старшого дошкільного віку потрібно «стимулювати бажання експериментувати з різними художніми матеріалами, ознайомити з техніками… забризкування, аерографії (дмухавка). Розвивати фантазію, вміння побачити і «прочитати» абстрактне зображення у техніках симетричного відбитку, монотипії, ниткографії» [2, с.207].

Не менш важливою умовою є *зміна ролі педагога у творчому процесі.* Взаємодія має будуватися на засадах партнерства. Вихователь повинен відійти від ролі контролера, який вимагає точного копіювання зразка. Замість цього він стає партнером, який надихає, підказує можливі варіанти використання матеріалів та підтримує будь-які нестандартні рішення дитини. Важливо уникати критики та жорстких шаблонів, адже головна мета нетрадиційного малювання це розвиток індивідуальності. Педагогічна оцінка має бути спрямована на підтримку зусиль дитини, її фантазії та самостійності.

Професійна компетентність самого вихователя також відіграє вирішальну роль. Педагог повинен сам досконало володіти техніками, які він пропонує дітям, бути готовим до імпровізації та не боятися «творчого безладу», що є неминучим під час експериментів із рідкими матеріалами, піною або піском. Створення атмосфери повної творчої свободи та психологічної безпеки дозволяє дітям повністю розкритися та позбутися страху перед помилкою.

Важливим фактором, що значно розширює межі традиційного заняття та стимулює пізнавальний інтерес, є впровадження елементів художнього експериментування з побутовими предметами – пластиковими виделками, кухонними губками чи коктейльними трубочками. Така трансформація звичайних речей в інструменти художника дозволяє старшим дошкільникам відійти від механічного копіювання зразка до самостійного конструювання унікального образу, збагачуючи їхній сенсорний досвід та формуючи гнучкість мислення. Проте успіх такої діяльності неможливий без активного залучення родини, оскільки лише через спільні майстер-класи, виставки та консультації батьки починають усвідомлювати, що нетрадиційне малювання є не просто етапом підготовки руки до письма, а передусім потужним засобом емоційного розвантаження та самопізнання дитини. Синергія творчих пошуків у закладі дошкільної освіти та підтримки домашніх експериментів створює цілісний розвивальний простір, у якому ефект від використання інноваційних технік значно посилюється.

Отже, використання нетрадиційних технік малювання в роботі зі старшими дошкільниками є потужним інструментом, що забезпечує високий рівень художньо-естетичного розвитку. Дотримання таких умов, як створення насиченого середовища, системність підходу, інтеграція мистецтв, партнерська взаємодія та професіоналізм педагога, дозволяє перетворити процес малювання на справжнє дослідження та відкриття. Це не лише збагачує внутрішній світ дитини, а й закладає міцний фундамент для формування креативної, впевненої в собі особистості, готової до викликів майбутнього навчання та життя.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці авторської методики використання змішаних нетрадиційних технік у підготовці руки дитини до письма в умовах наступності ЗДО та початкової школи.

Список використаних джерел

1. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / за ред. О. В. Низковської. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 256 с.

2. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проєкту В.О.Огнев'юк ; авт. кол.: Г. В. Бєленька, О. В. Богініч, Н. М. Богданець-Білоскаленко та ін. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с.

3. Сухорукова Г. В., Дронова О. О., Голота Н. М., Янцур Л. А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / за заг. ред. Г.В.Сухорукової. Київ : Слово, 2010. 373 с.

4. Чен Н. Надзвичайні вироби своїми руками. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2007. С. 168–188.

5. Шульга Л. М. Барвиста радість (Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях із малювання). 2-ге вид., виправ. і допов. Запоріжжя : ЛІПС, 2012. 328 с.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ СПІЛКУВАННЯ З ОДНОЛІТКАМИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Альона Кошляк, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
Науковий керівник: О.В. Шикиринська, кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE FORMATION OF PEER COMMUNICATION SKILLS IN OLDER PRESCHOOL CHILDREN IN A MODERN EDUCATIONAL ENVIRONMENT

Alona Koshliak, master's student
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. *У тезах окреслено педагогічні умови формування комунікативних умінь у дітей старшого дошкільного віку. Розкрито значення ігрової діяльності, емоційно безпечного середовища та педагогічної підтримки у процесі розвитку взаємодії з однолітками.*

Ключові слова: *дошкільники, спілкування, однолітки, педагогічні умови, комунікативна компетентність, гра.*

Abstract. *The paper outlines pedagogical conditions for the formation of communication skills in older preschool children. The importance of play activity, emotionally safe environment, and pedagogical support in developing peer interaction is substantiated.*

Key words: *preschoolers, communication, peers, pedagogical conditions, communicative competence, play.*

Формування вмінь спілкування з однолітками у дітей старшого дошкільного віку є важливою складовою їхнього особистісного розвитку, що безпосередньо пов'язана з організацією освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. У сучасних умовах реформування освіти та впровадження ідей Нової української школи особливої актуальності набуває творчий підхід педагога, який забезпечує не лише передачу знань, а й розвиток ключових життєвих компетентностей, зокрема комунікативної. Саме в дошкільному віці закладаються основи соціальної взаємодії, формуються навички співпраці, взаєморозуміння та конструктивного діалогу.

Згідно з положеннями Базового компонента дошкільної освіти, комунікативна компетентність розглядається як здатність дитини ефективно взаємодіяти з оточенням, адекватно виражати власні думки, почуття та наміри [1, с. 12]. У цьому контексті спілкування виступає не лише засобом обміну інформацією, а й важливим чинником